

Zihinsel Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Öğretmen Ebeveynlerin Mesleki Davranışları*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Firdevs KURU BAŞKURT¹, Süleyman GÖKSOY²

1 Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, firdevskurubaskurt@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9729-4425.

2 Prof. Dr., Düzce Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, suleymangoksoy@duzce.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7151-0863.

Gönderilme Tarihi: 17.01.2023 Kabul Tarihi: 25.08.2023 DOI: 10.37669/milliegitim.1236840

Atf: “Başkurt Kuru, F., ve Göksoy, S. (2024). Zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan öğretmen ebeveynlerin mesleki davranışları. *Milli Eğitim*, 53 (242), 877-906. DOI: 10.37669/milliegitim.1236840”

Öz

Bu araştırmada zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan öğretmen ebeveynlerin (ZYŞOÖE) çocuklarının zihinsel yetersizlikleri nedeniyle karşılaştığı pek çok sorunun öğretmenlerin mesleki davranışlarına etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni ile olgu bilim desenin kullanıldığı bu araştırmada Düzce İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda görev yapan 6 öğretmen yer almaktadır. Ölçüt örnekleme yöntemine yer verilen araştırmada ZYŞOÖE'lere ait veriler açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla toplanmıştır. Verilerin analizi için tümevarımcı içerik analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda tema, alt tema ve kodlar oluşturularak katılımcılara ait görüşler doğrudan alıntılar yapılarak araştırmada yer almıştır. Araştırma sonucunda ZYŞOÖE'lerin çocuklarının zihinsel yetersizliği nedeniyle karşılaştıkları sorunlara sabırla yaklaştıkları, çocuklarının eğitiminde bir beceri ya da bilgiyi öğretebilmek için defalarca tekrar yaptıkları ayrıca bilgi ve becerileri zihinsel yetersizliğe sahip çocuklarına (ZYŞ) öğretebilmek için basitleştirdikleri görülmektedir. ZYŞOÖE'lerin hem çocuklarının zihinsel yetersizliğinden kaynaklanan sorunlara buldukları çözüm yöntemlerini hem de çocuklarının eğitimlerinde kullandıkları yöntem ve teknikleri sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda da kullandıkları görülmektedir. Araştırma sonucunda ZYŞOÖE'lerin çocuklarının zihinsel yetersizliği nedeniyle karşılaştıkları durumların mesleki davranışlarına yön verdiğine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: öğretmen ebeveyn, mesleki davranış, zihinsel yetersizliği olan birey

* Bu çalışma yazarın *Zihinsel Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Öğretmen Ebeveynlerin Mesleki Davranışları* isimli yüksek lisans projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Professional Behaviors of Teacher Parents with Mental Disability Children

Abstract

In this study, it was aimed to investigate the effects of many problems faced by teacher parents who have children with intellectual disabilities on the professional behavior of teachers. In this research, in which case study design and phenomenology design, which are qualitative research methods, were used, there were 6 teachers working in schools affiliated with Düzce Provincial Directorate of National Education. In the study, in which the criterion sampling method was used, the data of parents were collected with semi-structured interview forms consisting of open-ended questions. Inductive content analysis was used to analyze the data. In line with the findings, themes, sub-themes and codes were created and the opinions of the participants were included in the research by making direct quotations. As a result of the research, it is seen that parents patiently approach the problems that their children face due to their intellectual disability, they do it over and over again in order to teach a skill or knowledge in their children's education, and they simplified the knowledge and skills in order to teach them to children. It is seen that parents use both the solution methods they find for the problems arising from their children's intellectual disability, and the methods and techniques they use in their children's education, in classroom activities and practices. As a result of the research, it has been found that the situations that parents face because of their children's intellectual disability shape their professional behaviors.

Keywords: teacher parent, professional behavior, individual with intellectual disability

Giriş

Zihinsel yetersizliğe sahip bireylerinden ilk olarak M.Ö. 1500'lü yıllarda Mısır Thebes yazıtlarında bahsedilmiştir (Kara, 2017). Bu yazıtlarda "Beyin hasarına bağlı akıl rahatsızlığı" olarak tanımlanan zihinsel yetersizlik günümüzde farklı kurum ve kuruluşlar tarafından da tanımlanmakla birlikte 1992 yılında AAMR (Amerikan Zeka Geriliği Birliği) tarafından yapılan tanım en yaygın tanımlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zihinsel yetersizlik "hali hazırdaki işlevlerde önemli sınırlılıkları göstermektedir. Bu, zihinsel işlevlerde önemli derecede gerilik, bunun yanı sıra uyumsal alanlardan (iletişim, öz-bakım, ev yaşamı, sosyal beceriler, toplumsal yararlılık, kendini yönetme, sağlık ve güvenlik, işlevsel akademik beceriler, boş zaman ve iş) iki ya da daha fazlasında sınırlılıklar gösterme durumudur. Zekâ ile ilgili zihinsel yetersizlik kabul edilebilecek bir durum 18 yaşından önce ortaya çıkmaktadır." Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün zihinsel yetersizliğe sahip olan bireyler için yaptığı tanım ise; "Zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve

pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan, bu özellikleri 18 yaşından önceki gelişim döneminde ortaya çıkan ve özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan bireydir.” şeklindedir.

Doğum öncesi, doğum sırası, doğum sonrası ve kalıtsal nedenler gibi birçok nedenden kaynaklanabilen zihinsel yetersizlik sınıflandırılırken zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin özellikleri dikkate alınarak genellikle 3 tür sınıflandırmadan söz edilebilir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2021). Bunlar; psikolojik sınıflandırma, eğitsel sınıflandırma ve gereksinim duyulan destek miktarına göre sınıflandırmadır. Türkiye’de zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin eğitim öğretim faaliyetleri ve zihinsel yetersizliğe sahip bireylere tanınan bazı sosyal hakların verilmesi bu sınıflandırmalara göre şekillenmektedir. Zihinsel yetersizlik; genel olarak bilişsel, duyuşsal, psikomotor alanlarda ortaya çıkan yetersizliklerle birlikte sosyal ve iletişimsel alanlarda da bireylerin yetersizlik yaşadığı anlamına gelmektedir (Güldenöğlü & Kargın, 2012). Türkiye’de bu yetersizliklerin giderilmesi adına yapılan pek çok düzenlemenin yanında zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin hakları da anayasal güvence altına alınmış ve eğitim haklarını kullanarak toplumda yer almaları hedeflenmiştir.

Eğitim de tıpkı zihinsel yetersizlik gibi köklerini insanlık tarihi kadar eskiden almaktadır, insanlık gibi sürekli gelişim, dönüşüm, değişim geçirmiş ve günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Günümüzde artık bir sistem olarak ele alınan eğitim süreçlerinin planlanması, yönetilmesi, etkili öğrenme öğretme ortamlarının oluşturulması, eğitimin başat amacı olan bireylerin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olma görevleri öğretmenlere verilmiştir (Altınok, 2021). Öğretmenler etkili öğrenme öğretme ortamlarını oluştururlarken hem çevreyi düzenlemekte hem de düzenledikleri çevrenin bir parçası olarak öğrencilere örnek oluşturmaktadırlar (Sünbül, 1996). Kısaca öğretmenlerin mesleki davranışları öğrencileri ve nihayetinde de toplumu etkilemektedir.

Aile ve toplum arasında etkileme ve etkilenme bakımından bir ilişki bulunmaktadır. Aile içinde bulunduğu toplumdaki etkilenirken onu etkileme gücüne de sahiptir (Aydın & Sönmez, 2014). Aynı şeyi öğretmenler için de söylemek mümkündür. Öğretmenler de mesleklerinin doğası gereği sınıftaki öğrencileri ve dolayısıyla toplumu hem etkilemekte hem de onlardan etkilenmektedirler. Bu etkileşim sırasında ortaya çıkan öğretmenlerin mesleki davranışları eğitimin kalitesini ve amacına ulaşma derecesini de belirlemektedir. ZYSÇOOE’ler (Zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan öğretmen ebeveynler) ise bu etkileşimin her yönüyle karşımıza çıkmaktadırlar (Crain, ve diğerleri, 2013).

Zihinsel yetersizlik sadece zihinsel yetersizliğe sahip olan bireyi değil zihinsel yetersizliğe sahip bireyin ailesini özellikle de ebeveynlerini etkilemektedir. Çocuğu-

nun zihinsel yetersizliğe sahip olduğunu öğrenen aileler ilk aşamada şok, inkar, keder ve çöküntü (depresyon) duygularını yaşamaktadırlar. İkinci aşamada suçluluk, kırgınlık ve utanma gibi karışık duygular içerisine girmektedirler. 3. Aşamada ise kapı kapı dolaşma, anlaşma, uyma ve yeniden düzenleme, kabul ve uyum duygularını yaşamaktadırlar (MEB, 2021). Kabul ve uyum aşamasından sonra bile zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin ebeveynleri yaşadıkları olaylar karşısında olumsuz etkilenebilmektedir. Yapılan araştırmalar zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin ebeveynlerinin stres ve kaygı durumlarının normal gelişim gösteren çocukları olan ebeveynlerin stres ve kaygı durumlarından fazla olduğunu göstermektedir (Akkaş & Coşkun, 2009). Bazı araştırma bulgularında ise ZYSC’si olan ebeveynlerin maddi anlamda normal gelişim gösteren çocukları olan ebeveynlerden daha fazla harcama yapmak zorunda kaldıklarına rastlanmıştır (Sarı, 1996). ZYSCOÖE’ler de diğer meslek gruplarındaki ebeveynlerle aynı süreçleri deneyimlemektedirler. Bu bağlamda ZYSC’si olan öğretmenlerin yukarıda sözü edilen her bir aşamadan geçerken karşılaştıkları sorun ve güçlükler karşısında yaşadıkları değişken duygu durumlarını meslek hayatlarına yansıtmaları muhtemeldir.

Toplumunu oluşturan aileler içerisinde sosyal, kültürel, ekonomik dinamiklerin farklılığının yanında bedensel ve zihinsel yetersizliğe sahip aile bireylerinin var oluşu da ailelerin toplum içerisinde avantaj ve dezavantajlı duruma düşmelerinin nedenleri arasında sayılabilir (Köşgeroğlu & Mert Boğa, 2011). ZYSCOÖE’ler ilk bakışta dezavantaj gibi görünen durumlarının onların yaşantılarına yansımaları ve bu yansımalar sonucu ebeveynlerin tutum ve davranışlarındaki değişimler çeşitli araştırmalarda yer almıştır (Akkaş & Coşkun, 2009; Aykara & Bülent, 2018; Çitil & Doğan, 2019; Şener & Şevin, 2021; Çelebioğlu & Metin Karaaslan, 2018). Bu araştırmanın konusunu ise ZYSCOÖE’lerin mesleki davranış durumlarının incelenmesi oluşturmaktadır.

2020 Yılı Ulusal Engelli Veri Sistemi Kayıtlarına göre Türkiye nüfusunun %5,8’ini zihinsel yetersizliğe sahip bireyler oluşturmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Aile Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021). Zihinsel yetersizlik sadece zihinsel yetersizliğe sahip bireyi etkilememekte, zihinsel yetersizliğe sahip bireyin ailesini de sosyoekonomik ve psikolojik yönden etkilemektedir (Köşgeroğlu & Mert Boğa, 2011). Sosyoekonomik ve psikolojik yönden etkilenen aile bireylerinin tutum ve davranışlarında bu etkilerin yansımalarının görülmesi de olası sonuçlar arasındadır.

Zihinsel yetersizliğe sahip bireyler ve aileleri üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde ZYSC’si olan ebeveynlerinin tutum ve davranışlarının ZYSC’lerinin mevcut durumlarından etkilendiği görülmüştür (Çelebioğlu & Metin Karaaslan, 2018). Buradan hareketle ZYSC’si olan öğretmenlerin de çocuklarının mevcut durumlarından ebeveyn olarak etkilendiklerini söylemek mümkündür (Klang, Kerstin, Gunilla,

& Claes Nilholm, 2020). Fakat zihinsel yetersizliği bulunan çocuğa sahip öğretmen ebeveynlerin çocuklarının mevcut durumlarının öğretmenlik meslek hayatlarına ve mesleki davranışlarına etkisinin olup olmadığına dair literatürde bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu araştırma literatürdeki bu boşluğa ışık tutması açısından önemlidir.

Topluma hem eğitim hedefleri doğrultusunda yetiştirdiği bireylerle hem de anne baba olarak yetiştirdiği bireylerle katkı sağlayan ZYŞÇÖÖE'lerin mesleki davranışlarının incelenmesi, bu davranışlardan olumlu örnek teşkil edebileceklerin belirlenmesi, olumsuz mesleki davranışların ise giderilebilmesi için çözüm önerileri sunmak bu araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır. Araştırmanın problem cümlesi “ZYŞÇ'si olan öğretmenlerin mesleki davranışları nelerdir?” Sorusudur. Araştırmanın amacı bağlamında ZYŞÇÖÖE'lerin görüşlerine göre yanıt aranan alt problemler ise aşağıdaki gibidir.

1. ZYŞÇ'si olan öğretmenlerin ebeveyn olarak karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
2. ZYŞÇ'si olan öğretmenlerin ebeveyn olarak karşılaştıkları sorunları çözme yöntemleri nelerdir?
3. ZYŞÇ'si olan öğretmenlerin sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
4. ZYŞÇ'si olan öğretmenlerin sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda karşılaştıkları sorunları çözme yöntemleri nelerdir?
5. ZYŞÇ'si olan öğretmenlerin ebeveyn olarak karşılaştıkları durumların sınıf içi etkinlik ve uygulamalara yansımaları nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada ZYŞÇÖÖE'lerin mesleki davranışları incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni ile olgu bilim deseni seçilmiştir. Durum çalışmalarında ele alınan duruma ilişkin etkenler derinlemesine incelenerek sonuçlar ortaya koyulur (Şimşek & Yıldırım, 2021). ZYŞÇ'lerin öğretmen olan ebeveynlerinin öğretmenlik meslek hayatlarındaki mesleki davranışlarına etkileri bir durum olarak ele alınan bir süreçtir ve bu süreç çocuğu zihinsel yetersizliğe sahip öğretmenlerin penceresinden ele alınarak ayrıntılı bir şekilde incelenmek istendiğinden bu çalışmada durum değerlendirme deseni tercih edilmiştir. Ayrıca zihinsel engelli bireylerin davranışlarının öğretmen ebeveynlerinin mesleki davranışları üzerindeki etkilerinin de derinlemesine incelenmek istendiğinden bu çalışmada olgu bilim deseni de tercih edilmiştir (Şimşek & Yıldırım, 2021).

Çalışma Grubu

Çalışma grubu başlığı altında 2022-2023 eğitim öğretim yılı Düzce İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı devlet okullarında görev yapmakta olan 6 öğretmen yer almaktadır. Araştırmada ölçüt örnekleme yöntemiye yer verilmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemi; önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışıldığı bir örnekleme yöntemidir (Şimşek & Yıldırım, 2021). ZYSC'si olan öğretmenlerin mesleki davranışları tespit edilmeye çalışıldığı için bu yöntem tercih edilmiştir. Araştırmaya katılan ZYSC'si olan öğretmenlerin adlarının gizli tutulması açısından kodlar kullanılmıştır. Araştırmada ZYSC'si olan öğretmenler için kullanılan kodlar; Ö1, Ö2... gösterilmiştir. Araştırmaya katılan ZYSC'si olan öğretmenlerin betimleyici özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Zihinsel Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Öğretmenlerin Betimleyici Özellikleri

Katılımcılar	Cinsiyet	Branş	Mesleki Kıdem	Okul Kademesi
Ö1	Erkek	Beden Eğitimi	13 yıl	İlkokul, Ortaokul, Lise
Ö2	Erkek	Sınıf Öğretmeni	17 yıl	İlkokul
Ö3	Erkek	Edebiyat Öğretmeni	21 yıl	Lise
Ö4	Kadın	Fen Bilgisi Öğretmeni	14 yıl	İlkokul, Ortaokul, Lise
Ö5	Kadın	Sınıf Öğretmeni	15 yıl	İlkokul
Ö6	Erkek	Sınıf Öğretmeni	27 yıl	İlkokul

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan katılımcılardan 6'sının da öğretmen olduğu, 4'ünün erkek, 2'sinin kadın olduğu, branşlarının beden eğitimi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği, edebiyat öğretmenliği olduğu, mesleki kıdemlerinin 13-27 yıl aralığında olduğu ve ilkokul, ortaokul ve lise kademelerinde görev yaptıkları ulaşılan veriler arasındadır.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmaya katılan ZYSC'si olan öğretmenlere ait veriler açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak toplanmıştır. Alan yazın taraması yapıldıktan sonra hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu, karşılaştırmalı sonuçlar elde etmek için araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular oluşturulurken kapsam geçerliğini saptamak

amacıyla alanında uzman bir öğretim üyesinin görüşüne başvurulmuştur. Ayrıca iki gönüllü ZYSC'si olan öğretmene sorular sorularak soruların açık net ve anlaşılabilir olması açısından pilot uygulamaya başvurulmuştur ve ardından yarı yapılandırılmış görüşme formu son halini almıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda ZYSC'si olan öğretmenlerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik 4 soru bulunmaktadır. ZYSC'si olan öğretmenlerle yapılan görüşmeler yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak uygun koşullarda gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

2022-2023 eğitim öğretim yılı Düzce İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı devlet okullarında görev yapmakta ZYSC'si olan 6 öğretmen yer almaktadır. Görüşmeler 2022-2023 eğitim öğretim yılının 1. döneminde ZYSC'si olan öğretmenlerin görev yaptıkları okullar ziyaret edilerek gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden önce yasal düzenlemeler doğrultusunda gerekli izinler alınmış ve araştırmacı kendini tanıtarak araştırmacının amacını açıklamıştır. ZYSC'si olan öğretmenlere araştırmacının gizliliği, kimlik ve okul bilgilerinin üçüncü şahıs, kurum veya kuruluşla paylaşılmayacağı konusunda bilgilendirme yapmıştır. Ayrıca ses kaydı için izin istenmiş ses kaydına izin vermeyen öğretmenlere saygı gösterilerek görüşmede kısa notlar alınabileceğinin izni alınarak görüşmeler ortalama 20 ile 40 dakika sürede gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında araştırmacı gerekli gördüğü durumlarda “Bu cümlemlerle tam olarak neyi kast ediyorsunuz?” gibi sorular sorarak araştırmasını derinleştirmeye çalışmıştır. Görüşme sonrası elde edilen ses kayıtları ve görüşmecilerle notları çözümlenerek veriler kategori ve alt kategorilere ayrılarak düzenlenmiştir.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

2022-2023 eğitim öğretim yılı Düzce İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı devlet okullarında görev yapmakta ZYSC'si olan 6 öğretmenden toplanarak deşifre edilen ve metne dönüştürülen verilerin analizi için tümevarımcı içerik analizi kullanılmıştır. Tümevarımcı içerik analizinde verilerin temelini oluşturan kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak temel amaçtır. Kodlanan veriler ve bu kodlar arasındaki ilişkiler verilerin altında yatan esas durumu, olguyu ya da kuramı açıklayan temel öğelerdir (Şimşek & Yıldırım, 2021).

Araştırmaya katılan ZYSC'si olan öğretmenlerin verdiği cevaplar doğrultusunda cümlelerden kodlar oluşturulmuştur. Oluşturulan bu kodlar aynı havuzda toplanarak ve birbirleri ile ilişkilendirilerek alt temalar belirlenmiştir. Araştırmacı tarafında yapılan tema ve kodlara eğitim bilimleri ve nitel araştırma konularında bir uzmanın görüşüne sunulmuş güvenirlilik analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz aşamasının son adımı elde edilen tema ve alt temalar, eğitim bilimleri ve nitel araştırma konularında

bir uzmanın görüşüne sunularak elde edilen temalar üzerinde kodlayıcılar arası güvenilirlik analizi yapılmıştır.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliğine İlişkin Önlemler

Araştırmanın geçerlik ve güvenirliğine ilişkin önlemler araştırmanın amacına ulaşması açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle araştırmada kullanılan ölçme aracının ölçülmek istenen olguyu doğru ölçmesi yani geçerlik açısından gerekli önlemler alınmıştır (Şimşek & Yıldırım, 2021). Araştırmanın iç geçerliğini (inandırıcılığını) artırmaya yönelik olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulurken alan yazın taraması yapılmıştır. İki gönüllü ZYSC'si olan öğretmen ile pilot uygulama yapılmış olup uzman görüşü de alınarak yarı yapılandırılmış görüşme formuna son biçimi verilmiştir. Çözümlenen görüşmeler görüşmecilere sunularak teyit alınmış ve eklemek istedikleri yerler olup olmadığı da sorulmuştur. Araştırmanın dış geçerliğini (aktarılabirliğini) artırmaya yönelik olarak araştırma sürecinde gerçekleştirilenler araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması gibi ayrıntılı bir biçimde açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenirligi açısından tutarlık için araştırmayla ilgili bulunmayan bir araştırmacı tarafından bulgular ve araştırma süreci incelenmiş ve araştırmanın amacının araştırma sonucunda elde edilen veriler ile desteklenip desteklenmediği incelenmiştir. Araştırmadaki güvenirlilik açısından teyit edilebilirlik anlamında araştırmanın tarafsızlığı noktasında ortaya konulan veriler alanında uzman iki bilim insanına incelenilerek onlardan gelen dönütler üzerine düzenlemeler yapılmıştır.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için Düzce Üniversitesinden 20.10.2022 tarihinde 2022/424 sayılı Etik Kurul izni alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde öğretmenlerin yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara verdikleri yanıtlarla elde edilen bulgular, araştırmanın amaçları doğrultusunda analiz edilerek yorumsuz olarak verilmiştir. Araştırma soruları kapsamında ZYSCOÖE'lerin karşılaştıkları sorunlar, ZYSCOÖE'lerin karşılaştıkları sorunları çözümlerini, ZYSCOÖE'lerin sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda karşılaştıkları sorunlar, ZYSCOÖE'lerin sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda karşılaştıkları sorunları çözümlerini ve ZYSC'si olan öğretmenlerin ebeveyn olarak karşılaştıkları durumların sınıf içi etkinlik ve uygulamalara yansımaları temaları oluşturulmuştur. Yapılan analizler sonucu ortaya çıkan alt temalara ilişkin değerler tablolar halinde gösterilmiştir. Katılımcı görüşleri ile ilgili doğrudan alıntılar tabloların altında sunulmuştur.

ZYŞÇ'si Olan Öğretmenlerin Ebeveyn Olarak Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

“ZYŞÇ'si olan öğretmen ebeveynlerin karşılaştıkları sorunları nelerdir?” alt probleminde ilişkin analiz sonucu ulaşılan temalar, alt temalar ve katılımcı değerleri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2

ZYŞÇ'si Olan Öğretmenlerin Ebeveyn Olarak Karşılaştıkları Sorunlar

Alt Temalar	Kodlar	Katılımcı
Çocuktan Kaynaklanan Sorunlar	Öz bakım becerilerindeki eksiklik	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	Sürekli gözlem altında tutma zorunluluğu	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	Yeme sorunları	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	Sosyalleşmede yaşanan zorluklar	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	Eğitim-öğretimdeki zorluklar	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	İletişim sorunları	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	Yapılan aktivitelerden çabuk sıkılma	Ö1, Ö2, Ö4
	Takıntılı davranışlar	Ö1, Ö2, Ö4
	Anlama-kavrama güçlükleri	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	İhtiyaçlarının takip edilmesi gerekliliği	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
Toplumun Bakış Açısından Kaynaklanan Sorunlar	Sağlık sorunları	Ö4, Ö5, Ö6
	Ebeveynlerin tüm vakitlerini zihinsel yetersiz çocuklarına ayırmak durumunda kalmaları	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	Öğretilmeyen toplumsal kuralların insanlar tarafından hoşgörüle karşılanmaması	Ö2, Ö4
	Toplumun zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan ailelere koyduğu engeller	Ö3, Ö4, Ö6
Kurum ve Görevlilerden Kaynaklanan Sorunlar	Toplum tarafından dışlanma	Ö4, Ö6
	Toplumun ön yargılı bakış açısı	Ö4, Ö6
	Rehabilitasyonlardan kaynaklanan sorunlar	Ö3, Ö6
	Hastanelerden kaynaklanan sorunlar	Ö3, Ö6
	Kurumların işleyişinden-prosedürlerden kaynaklanan sorunlar	Ö3, Ö6
Kurum ve Görevlilerden Kaynaklanan Sorunlar	Okul idarelerinden kaynaklanan sorunlar	Ö3, Ö4
	Servis araçlarından kaynaklanan sorunlar	Ö3

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcı görüşlerine göre ZYSC’si olan öğretmenlerin ebeveyn olarak karşılaştıkları sorunlar teması altında; ZYSC’den kaynaklanan sorunlar, ZYSC’ye toplumun bakış açısından kaynaklanan sorunlar ve zihinsel yetersizliğe sahip çocuğun etkileşimde olduğu görevlilerden-kurumlardan kaynaklanan sorunlar alt temaları oluşturulmuştur. ZYSC’den kaynaklanan sorunlar alt temasında tüm öğretmen ebeveynlerin en çok karşılaştıkları sorunlar; sosyalleşmede yaşanan sorunlar, eğitim-öğretimdeki zorluklar, iletişim sorunları ve anlama kavrama güçlükleri olarak belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Sosyal hayattaki mesela bir grup şeklinde bir toplantıya gidecek olduğumuz zaman çocuğum o gruba girmek istemiyor. Topluluk içine girmek istemiyor. Topluluk içine girmek istemediği için de daha küçük olduğu dönemlere göre grup içine girmemiz azaldı maalesef.” (Ö4)

“Ebeveyn olarak sayısız sorunlarla karşılaşyoruz. Doğal olarak tüm gelişim dönemlerinde sorunların özelliği değişiyor fakat sorunlar azalmıyor. Karşılaştığımız sorunlardan bazıları; çeşitli takıntılar, sosyalleşmede zorluk (ebeveyn açısından da), arkadaş edinmemesinin getirdiği eksikliğin getirdiği zorluklar, eğitim-öğretimdeki zorluklar vb.” (Ö2)

“Temel sıkıntı bizim için iletişim. Yani mesela normal insanlarla konuştuğumuz şekilde kızımla konuştuğumda anlayamıyor. Genelde o tarz çocuklarda biraz basit kavramlar kullanmak gerekiyor. Bunu tabii zamanla anlıyorsunuz.” (Ö1)

ZYSC’den kaynaklanan sorunlar alt temasında Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin karşılaştıkları sorunlar; öz bakım becerilerindeki eksiklik, sürekli gözlem altında tutma zorunluluğu, yeme sorunları ve ebeveynlerin tüm vakitlerini ZYSC’lerine ayırmak durumunda kalmaları olarak belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Yani çocuğumun temel bakımı bizim günümüzü alıyor resmen. Çok fazla. Mesela üstünü kirletiyor. Her gün o çamaşır yıkanır. Her gün o yerler kaç kere süpürülür; çok yani gerçekten normal bir çocukla kıyaslanamayacak kadar özen isteyen ve insanın gününü alan bir şey.” (Ö5)

“Karşılaştığımız sorunlardan bazıları; öz bakım becerileri, sürekli gözlem altında tutulması gerekliliği ve bunun zorluğu, yeme sorunları vb. gibi birçok zorluk var ebeveynlerin yaşadığı.” (Ö2)

“Mesela yeni bir şey almak istemez. İstese de yani ihtiyacı olsa da almak istemiyor. Ancak aldığım zaman da sen bana yeni bir şey almışsın, ben onu giyeyim yapıyor. Bu yüzden onun ihtiyaçlarını takip edemediği için ben gözlemliyorum.” (Ö4)

“Ben ameliyat olamadım, ameliyat olursam çocuklarımın başında kim duracak, yani biri uyurken birinin uyanık olması lazım vesaire. Ve mesela kendimi korumam gerekecek. Nerede koruyacaksınız, yani bırakın hobileri bizim hastalanma lüksümüz bile yok.” (Ö3)

ZYŞÇ’den kaynaklanan sorunlar alt temasında Ö1, Ö2, Ö4 kodlu öğretmen ebeveynlerin karşılaştıkları sorunlar; yapılan aktivitelerden çabuk sıkılma ve takıntılı davranışlar olarak belirlenmiştir. Ö4, Ö5, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin karşılaştıkları sorunlar ise sağlık sorunları olarak belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Bir şeyden çabuk sıkılabiliyor. Yani bir aktivite olsun, mesela saatlerce oturmayı sevmiyor. Bir şey yapalım mesela bir oyun oynayalım. On dakika sonra sıkılıyor. O yüzden bunlar o da şeyle ilgili muhtemelen yine o hastalığıyla alakalı bir pozisyon.” (Ö1)

“Çocuğumun önünü kesip işte sen niye bu hareketleri yapıyorsun? O şeyden otizmden kaynaklı hareketlerinden dolayı bu şekilde şeylere maruz kaldık.” (Ö4)

“Onun dışında bizim mesela günlük yaşamda karşılaştığımız en önemli sorunlar sağlık problemleri oluyor. Evet. Özellikle zekâ geriliği tanısı kondu ama tabii ki dil ve konuşma bozukluğu da var. Oğlum hemen hemen böyle birkaç kelime ancak kullanır. Onun dışında beden dilini kullanır. Bir sağlık problemi olduğu zaman sağlık sorununu anlamamaktan ya da gittiğimiz sağlık kurulundaki yetkililere onu anlatamamaktan sıkıntı çekiyoruz. Bir de uzun süreli sağlık problemleri oluyor. İşte zaman içerisinde yaşamış olduğu sağlık problemlerinin üzerine yenilerinin eklenmesi bunlar bizi bir hayli yıpratıyor.” (Ö6)

ZYŞÇ’ye toplumun bakış açısından kaynaklanan sorunlar alt temasında Ö3, Ö4, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin karşılaştıkları sorunlar; toplumun ZYŞÇ’si olan ailelere koyduğu engeller olarak belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Yani bizim insanlardan beklediğimiz tek şey bize engel olmaması. Yani kendi adıma söylüyorum, çok merhamet ettiler. Ama insanların şikâyet ettiği bazı şeyleri de doğuran yine bizim onları yani engelli ailesi olarak doğru anlamamız. Çünkü insanlar çok merhametli, incitmekten korkuyorlar, nasıl davranacaklarını bilmiyorlar. Bu bazen kabalık oluyor. Yani bizim toplumdaki beklediğimiz tek şey nezaket, anlayış.” (Ö3)

ZYŞÇ’ye toplumun bakış açısından kaynaklanan sorunlar alt temasında Ö2, Ö4 kodlu öğretmen ebeveynlerin karşılaştıkları sorunlar; öğretilmeyen toplumsal kural-

ların insanlar tarafından hoşgörüle karşılanmaması, Ö4, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin karşılaştıkları sorunlar; toplum tarafından dışlanma, toplumun ön yargılı bakış açısı olarak belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Toplumsal kuralların öğretilmemesi veya kısmen öğretilbilmesi, bazı kuralarda kısmen yeterli de olamayan şekilde öğrenme.” (Ö2)

“Ama çok dışlandık. Zorbalığa uğradık. Çocuğumun önünü kesip işte sen niye bu hareketleri yapıyorsun o şeyden otizmden kaynaklı hareketlerinden dolayı bu şekilde şeylere maruz kaldık. Ben sonra etrafımdaki diğer çocuklara baktım. Aaa benim çocuğumla aynı durumda olan aynı rahatsızlığı olan çocuklar yine aynı şekilde, aynı duruma maruz kalıyorlar.” (Ö4)

“Ve belli bir sınırlılıkla dünyaya gelen bu bireyleri diğer işte sağlıklı bireylerin bunları defolu gibi görmesi. Herkes için değil ama ben bunu yaşadım. Çocuğuma defolu muamelesi yapıldı. Benim çok acıtıyor canımı açıkçası bu durum.” (Ö4)

ZYSÇ'nin etkileşimde olduğu görevlilerden-kurumlardan kaynaklanan sorunlar alt temasında Ö3 ve Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin karşılaştıkları sorunlar; rehabilitasyonlardan kaynaklanan sorunlar, hastanelerden kaynaklanan sorunlar ve kurumların işleyişinden kaynaklanan sorunlar olarak belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Allahtan o dönem devlet rehabilitasyonları işte ücretsiz hale getirdi, yaygınlaşmaya başladı ama bu kez de o büyüme sürecindeki rant kapısı olarak gören insanların kadirliğine uğradık diyelim.” (Ö3)

“Ha bakın bir sorun da şimdi ben gittim az evvel hastaneye. Ben sadece ilaç yazdıracağım. Bakın yıllardır buraya geliyorum. Ya bir sorun kardeşim ya. Bizim nezaketten başka bir talebimiz yok. Biz imkanları biliyoruz. Biz bu ülkenin insanları fedakarlık yapmaktan kaçınmayız. İmkanlar var ama zahmet olsun diye insanlardan saklayanlardan çekiyoruz. Başka bir şey değil.” (Ö3)

“Özellikle bu rapor yenileme aşamasında. Farklı dönemlerde rapor yenilemesi isteniyor. İşte kolayı olsa. Yani resmi kurumlardaki işlemlerde de çok fazla böyle bürokratik sıkıntılar bizi daha çok yıpratıyor, kaygılandırıyor.” (Ö6)

ZYSÇ'nin etkileşimde olduğu görevlilerden-kurumlardan kaynaklanan sorunlar alt temasında Ö3 ve Ö4 kodlu öğretmen ebeveynlerin karşılaştıkları sorunlar; okul idarelerinden kaynaklanan sorunlar, Ö3 kodlu öğretmen ebeveynin karşılaştığı sorunlar ise servis araçlarından kaynaklanan sorunlar olarak belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Okul sindirmeye çalıştı. “Gelmeyin, sen niye almıyorsun kendi okuluna? Burada ne işi var?” Gibisinden, bu şekilde bunları söylerken müdürün yüzü, mahkeme duvarı gibiydi.” (Ö4)

“Sene başında servis olayı başlıyor. Efendim sizin bir hafta on gün servisiniz yok. İşte ihalenin yarısı yapılmış, ya ben bir eksik bilgi verdim mi sana bu çocuğun engeli yaza biter dedim mi? Demedim. Raporunu veriyorum. Kaç yıl eğitim alacağı belli.” (Ö3)

ZYŞÇ’si Olan Öğretmenlerin Ebeveyn Olarak Karşılaştıkları Sorunları Çözme Yöntemlerine İlişkin Bulgular

“ZYŞÇ’si olan öğretmen ebeveynlerin karşılaştıkları sorunları çözme yöntemleri nelerdir?” alt problemine ilişkin analiz sonucu ulaşılan temalar, alt temalar ve katılımcı değerleri Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3

ZYŞÇ’si Olan Öğretmenlerin Ebeveyn Olarak Karşılaştıkları Sorunları Çözme Yöntemleri

Alt Temalar	Kodlar	Katılımcı
Çocuktan Kaynaklanan Sorunların Çözme Yöntemleri	Kabullenmek	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5
	Psikolojik destek almak	Ö2
	Çocuğu tanıyan akraba ve arkadaşlarla zaman geçirmek	Ö2, Ö4
	Sabırlı davranmak	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	Seçenekler sunmak	Ö4
	Tıbbi destek almak	Ö4, Ö5, Ö6
	Özel ders almasını sağlamak	Ö3, Ö4, Ö5
	Ebeveynlerin zihinsel yetersizliğe sahip çocukları için kendilerinden ödün vererek çocuklarına ayırdıkları zamanı artırmaları	Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	Zihinsel yetersizlik üzerine eğitim almak	Ö4
	Girdiği sosyal ortamları fiziksel olarak ona uygun seçmeye çalışmak	Ö5

Toplumun Bakış Açısından Kaynaklanan Sorunları Çözme Yöntemleri	Zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu sosyalleştirmeye çalışmak	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5
	Toplumu bilinçlendirmek	Ö6
Görevlilerden-Kurumlardan Kaynaklanan Sorunları Çözme Yöntemleri	Toplumu eğitmek	Ö6
	Kurumların birbirleri ile iletişim halinde olması	Ö3, Ö6
	Kurumlardan kaynaklı sorunları iletebilecek ve çözüm üretecek bir merci olması	Ö3
Görevlilerden-Kurumlardan Kaynaklanan Sorunları Çözme Yöntemleri	Özel eğitim kurumlarında görev yapacak yöneticilerin seçim kriterlerinde düzenleme yapılması	Ö3
	Öğretmenlerin de uzmanlık alanlarının olması	Ö4
	Ebeveynlerin zihinsel yetersizliğe sahip çocuklarını bırakabilecekleri güvenilir devlet kurumlarının kurulması	Ö3

Tablo 3’de görüldüğü gibi katılımcı görüşlerine göre ZYSC’si olan öğretmenlerin ebeveyn olarak karşılaştıkları temel sorunları çözmeye teması altında; ZYSC’den kaynaklanan temel sorunları çözmeye yöntemleri, ZYSC’ye toplumun bakış açısından kaynaklanan sorunları çözmeye yöntemleri ve ZYSC’nin etkileşimde olduğu görevlilerden-kurumlardan kaynaklanan sorunları çözmeye yöntemleri alt temaları oluşturulmuştur. ZYSC’den kaynaklanan sorunları çözmeye alt temasında tüm öğretmen ebeveynlerin en çok tercih ettikleri sorunları çözmeye yöntemi sabırlı davranmak olarak belirlenmiştir. Ö1, Ö2, Ö4, Ö5 kodlu öğretmen ebeveynlerin karşılaştıkları sorunları çözmeye yöntemi olarak çocuklarının durumunu kabullenme aşamasına geçtikleri, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin de kendilerinden ödün vererek ZYSC’lerine ayırdıkları zamanı artırdıkları şeklinde olduğu belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Eğer ben ona mesela hani zaten bir çizgiyi geçmiş olduğunda onun o çizgiyi geçmiş haline ben de bir tepki verirsem bu sefer hani sonucun nereye gideceğini bilemem. Kendisi de iri yapılı bir çocuk. Sonrasında da pişman olacaktır ama o anda zaten dürtülerini kontrol edemediği için biz bunu yaşıyoruz. Bu yüzden o dürtülerini kontrol edebilmesi için her zaman ona bir zaman veriyorum. Her zaman sakın kalmak zorundayım. Sabırlı olmak zorundayım.” (Ö4)

“Kabullenme aşaması var ya yani o kısmı pandemide biz böyle net o kadar evin içinden de çıkamıyorsun hani. Gözümüzün önüne sere sere o sene yaşadık. Zor. Çok da hani böyle meşakkatli bir dönemdi bizim için. Acı verici. Ama kabul ettikten sonrası daha kolay. Kabul edersen daha kolay. Kabul edemezsen aynı acıyı her yere taşıyorsun. Yani hani herhalde kabul etmeye çalıştığımız için biraz daha belki tamam

benim çocuğum evet durumu bu. Şimdi ben ne yapabilirim diye düşündüğümüz için elimizden geleni yapıyoruz yani.” (Ö2)

“Benim işte gidip vakit ayırdığım bir hobim yok. Oğlumun arkadaşı yok ya benim lükslerimi geçtik. O çocuğun en yakın arkadaşı benim. Yani zoraki en yakın arkadaşım.” (Ö3)

ZYSÇ’den kaynaklanan sorunları çözmeye alt temasında Ö4, Ö5, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin karşılaştıkları sorunları çözmeye yöntemi olarak tıbbi destek aldıkları, Ö3, Ö4, Ö5 kodlu öğretmen ebeveynlerin ise karşılaştıkları sorunları çözmeye yöntemi olarak ZYSÇ’lerine özel ders aldıkları şeklinde olduğu belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Son zamanlarda işte şey var bu hayır ya da yeni bir şeye karşı aşırı tepki verme dürtülerini kontrol etmesi için doktor bir ilaç başlattı. Ondan beri birazcık daha iyiyiz.” (Ö4)

“Ben bir öğretmen olarak bu kadar zorlanıyorum. Benim servetim bugünküünün on katı olabilirdi. Ben mevcut servetini de harcadım, özel derslere götürdüm, zamanımı ayırdım.” (Ö3)

ZYSÇ’ye toplumun bakış açısından kaynaklanan sorunları çözmeye yöntemleri alt temasında Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, kodlu öğretmen ebeveynlerin karşılaştıkları sorunları çözmeye yöntemi olarak ZYSÇ’lerini sosyalleştirmeye çalıştıkları şeklinde olduğu belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Yani ben onu sosyalleştirmek, öğretmek için nereye gidiyorsam oraya götürüyorum yani. Yani bizim dünyamızı anlatmak bile zor ki anlamak iki kere zor.” (Ö3)

ZYSÇ’nin etkileşimde olduğu görevlilerden-kurumlardan kaynaklanan sorunları çözmeye yöntemleri alt temasında Ö3 ve Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin karşılaştıkları sorunları çözmeye yöntemi olarak kurumların birbirleri ile iletişim halinde olmaları gerektiği şeklinde olduğu belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Bence bir mercii olmalı. Bakın merci deyince mesela Aile Sosyal Bakanlığı ve bu işte en yakın bakanlık Milli Eğitim Bakanlığı ile ilgili sorunlarımız için. Ama ben burada iki tane engelli çocuğun babasıyım. Bir gün aranıp da en azından bu yapılması gereken işler arasında olmalı. Bir engelli ailesi olarak bir sorunuz var mı? Nasılsınız?” (Ö3)

ZYSÇ'si Olan Öğretmenlerin Sınıf İçi Etkinlik Ve Uygulamalarda Karşılaştıkları Temel Sorunlara İlişkin

“ZYSÇ'si olan öğretmenlerin sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” alt problemine ilişkin analiz sonucu ulaşılan temalar, alt temalar ve katılımcı değerleri Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4

ZYSÇ'si Olan Öğretmenlerin Sınıf İçi Etkinlik ve Uygulamalarda Karşılaştıkları Sorunlar

Alt Temalar	Kodlar	Katılımcı
Öğrenciden Kaynaklanan sorunlar	Dikkati dağılmış öğrencilerin akışı bozması	Ö1
	Ailevi sorunları olan öğrencinin sıkıntı çıkarması	Ö3, Ö5
	Öğrencilerin ders ve etkinliklere katılım göstermek için isteksiz olmaları	Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	Öğrencilerin yorgun olmaları	Ö4
	Öğrencilerin ilgilerinin dağınık olması	Ö4
	Öğrencilerin sınav kaygısı yaşıyor olmaları	Ö4
	Aile içi dejenerasyonun sınıfa yansımaları	Ö3
Öğretmenden Kaynaklanan Sorunlar	İçine kapanık öğrencilerin kendilerini ifade edememeleri	Ö6
	Öğretmenin enerjisinin düşük olması	Ö2
	Öğretmenin tahammülünün azalmış olması	Ö2
	Eve gidince dinlenememenin verdiği sürekli yorgunluk hissi	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5
	Öğrenci düzeyine uygun olmayan etkinliklerin tercih edilmesi	Ö6
	Öğretmenin öğrencilerine içten içe kızması	Ö5
	Öğretmenin çocuğunu eğitmek için yaptığı etkinliklerin öğretmeni olumsuz etkilemesi	Ö2

Tablo 4’de görüldüğü gibi katılımcı görüşlerine göre ZYSÇÖÖE’lerin sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda karşılaştıkları temel sorunlar teması altında öğrenciden kaynaklanan sorunlar ve öğretmenden kaynaklanan sorunlar alt temaları oluşturulmuştur. Öğrenciden kaynaklanan sorunlar alt temasında Ö3, Ö4, Ö5, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynler tarafından öğrencilerin ders ve etkinliklere katılım göstermek için isteksiz olmaları, Ö3 ve Ö5 kodlu öğretmen ebeveynler tarafından ise ailevi sorunları olan öğrencinin sıkıntı çıkarması şeklinde olduğu belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Çalıştığım kurumda Özel yetenekli öğrenci diye geçiyor öğrencilerim. İşte belli bir IQ'nun üstünde olan. Bundan dolayı da genel olarak okul başarısı yüksek olan öğrencilerle çalışıyorum. Ancak orada bizim verdiğimiz eğitim okul başarısından daha çok etrafındaki sorunları gözlemleme ve sorunlara farklı bakış açıları geliştirme üzerine yönlendirdiğimiz bir şey. Bir de ekstradan çocuğun ilgisine yönelik olarak farkındalığını, hangi alanda yetenekli onu fark ettirmeye çalışıyoruz. Bu süreç içerisinde öğrencilerin bazılarında hiç katılım olmayabiliyor.” (Ö4)

“Genel olarak hani anlık değil de bir öğrencinin ailevi sıkıntıları oluyor, bir karışıklık oluyor o çocukta. O çocuk sıkıntı çıkarıyor yani sınıfta.” (Ö5)

Öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar alt temasında Ö2, Ö3, Ö4, Ö5 kodlu öğretmen ebeveynlerin öğretmenden kaynaklı karşılaştıkları sorunlar olarak eve gidince dinlenememenin verdiği sürekli yorgunluk hissi şeklinde olduğu belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Ebeveyn öğretmense zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olmak bazen avantaja bezen de dezavantaja dönüşebiliyor. Görüşmemizin birinci maddesinde de sıraladığım bazı sorunlar ebeveyni oldukça yorduğu için mesleğinde, özellikle eğitime-öğretme görevinde enerjisini düşürebiliyor, tahammül derecesini düşürebiliyor, bazen de bunaltabiliyor. Hemen hemen tüm mesleklerde kişi işini yapar evine gelip dinlenir. Bu özelliğe sahip ebeveynlerde ise eve geldiğinde daha yorucu bir görev sizi bekliyor.” (Ö2)

ZYŞÇ'si Olan Öğretmenlerin Sınıf İçi Etkinlik ve Uygulamalarda Karşılaştıkları Sorunları Çözme Yöntemlerine İlişkin Bulgular

“ZYŞÇ'si olan öğretmenlerin sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda karşılaştıkları sorunları çözme yöntemleri nelerdir?” alt problemine ilişkin analiz sonucu ulaşılan temalar, alt temalar ve katılımcı değerleri Tablo 5'de yer almaktadır.

Tablo 5

ZYSÇ'si Olan Öğretmenlerin Sınıf İçi Etkinlik ve Uygulamalarda Karşılaştıkları Sorunları Çözme Yöntemleri

Alt Temalar	Kodlar	Katılımcı
Öğrenciden Kaynaklanan Sorunları Çözme Yöntemleri	Dikkat çekme etkinlikleri	Ö1
	Öğrencilerle bağ kurmak	Ö6
	Velilerle iletişimi artırmak	Ö5, Ö6
	Sabırlı davranmak	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	Hareketli öğrenciler için sınıf dışı etkinlikler planlamak	Ö4
	Öğrencileri yönlendirmek	Ö4
	Sorunlu öğrencilere destek olmak	Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	Öğrencileri gözlemlemek	Ö6
	Gerekli durumlarda okul rehberlik servisi ile koordineli çalışmak	Ö6
	Ders ve etkinlikleri öğrenci düzeyine uygun belirlemek	Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
Öğretmenden Kaynaklanan Sorunları Çözme Yöntemleri	Kendi çocuğu için bulduğu çözüm yöntemlerini sınıfa uyarlamak	Ö2, Ö4, Ö5, Ö6
	Çocuğunun özel durumundan kaynaklı sorunları sınıfa taşımamak	Ö4, Ö5, Ö6

Tablo 5’de görüldüğü gibi katılımcı görüşlerine göre ZYSÇÖÖE’lerin sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda karşılaştıkları sorunları çözme yöntemleri teması altında öğrenciden kaynaklanan sorunları çözme yöntemleri ve öğretmenden kaynaklanan sorunları çözme yöntemleri alt temaları oluşturulmuştur. Öğrenciden kaynaklanan sorunları çözme yöntemleri alt temasında araştırmaya katılan tüm öğretmen ebeveynlerin öğrenciden kaynaklanan sorunları çözme yöntemleri sabırlı davranmak şeklinde, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin; sorunlu öğrencilere destek olmak, Ö5, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin ise velilerle iletişimi artırmak şeklinde olduğu belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Sorun çözmek, çözerken onda da sabrım aynı şekilde arttı. Velilerle iletişimim arttı ve veliyi eğitime şeyim durumum biraz daha geliştirdiyim. O da belki artık on beş yılını çalışıyorum. Biraz deneyimle de alakalı tabii böyle şeyler. Ama kızımın da bana kattığını düşünüyorum yani o sabrı. Genel sabrı.” (Ö5)

“Hani bunları, sorunlarını yansıtan öğrencilerimiz de var. Dışa vuran, içine kapananlar da var. Hatta çok kapananlar da var. Peki benim tavrım ne oluyor diye merak edecek olursanız ben her zaman yardıma açık pozisyonda durmaya çalışıyorum. Sonuçta uzman olmadığım için fazla yakın duramam. Bu konuları beslemem, deşmem. Veyahut şu da olabilir. Şimdi onların sorunları, şimdi benim evladım zihinsel engelli ama bunları psikolojik travmalar yani orada bir yanlış söz söylersin olay çok kötü tarafa gidebilir. Sadece okulun iyi taraflarından biri işte öğretmenlerin onları sevdiğini destek olduklarını hissetmeleri.” (Ö3)

Öğretmenlerden kaynaklanan sorunları çözmeye yöntemleri alt temasında Ö3, Ö4, Ö5, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin sorunları çözmeye yöntemi; ders ve etkinlikleri öğrenci düzeyine uygun belirlemek şeklinde, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin kendi çocukları için buldukları çözüm yöntemlerini sınıflarına uyarlamak şeklinde, Ö4, Ö5, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin ise çocuklarının özel durumundan kaynaklanan sorunları sınıfa taşımamaları şeklinde olduğu belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Şimdi tabii öğrencilerin öğrenme düzeyleri farklı, ilgi alanları farklı, yetenekleri farklı. Ben derslerimin işlenişi sırasında bunları da göz ardı edemem. Bir dersin işlenişi sırasında öğrencinin öğrenme düzeyine göre ona sorular yöneltirim ya da onunla ilgili o etkinliği ona uygun şekilde hazırlamaya çalışıyorum. Böylece o da derse katılsın o da kendisini rahat ifade edebilsin.” (Ö6)

“Bence şöyle bir avantajı var. Kendi çocuğuyla o kadar zor, üst sınırları zorlayan durumlar yaşıyor ki sınıftaki çocukların davranışsal, zihinsel vb. zorlukları basit kalıyor, çözüm yöntemleri de kolay oluyor. Yani ebeveyn, en zor eğitimi kendisi alıyor zaten. Futboldan örnek verecek olursak; çok zor bir rakiple antrenman yapan bir takım için, daha kolay rakiplerle oynamak çok rahat oluyor.” (Ö2)

“Hocam çok enteresan. Allah'ın gerçekten kolaylık verdiğini düşünüyorum. Evin kapısını çektiğim gibi unutuyorum belki unutmak isteyip de kendi kafamı bu şekilde rehabilite etme şeklim belki ama sınıfa taşıyorum asla. Bilmiyorum. Uzaklaşmak belki hani gerçekten istiyorum yani. Unutuyorum, bitiyor.” (Ö5)

ZYŞÇ'si Olan Öğretmenlerin Ebeveyn Olarak Karşılaştıkları Durumların Sınıf İçi Uygulamalara Yansımalarına İlişkin Bulgular

“ZYŞÇ'si olan öğretmenlerin ebeveyn olarak karşılaştıkları temel durumların sınıf içi uygulamalara yansımaları nelerdir?” alt problemine ilişkin analiz sonucu ulaşılan temalar, alt temalar ve katılımcı değerleri Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6

ZYSC’si Olan Öğretmenlerin Ebeveyn Olarak Karşılaştıkları Durumların Sınıf İçi Etkinlik ve Uygulamalara Yansımaları

Alt Temalar	Kodlar	Katılımcı
Olumlu Yansımalar	Konuları daha rahat basitleştirmek-somutlaştırmak	Ö3, Ö5, Ö6
	Öğretim yöntem ve tekniklerde daha donanımlı olmak	Ö2
	Küçük yaş grubundaki sınıflara özel ilgi gösterebilmek	Ö2
	Zihinsel yetersizliğe sahip çocukları fark edebilmek	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6
	Özel öğrenme bozukluğu (disleksisi) olan çocukları fark edebilmek	Ö4
	Davranış problemi olan öğrencilere sabırla yaklaşabilmek	Ö1, Ö5, Ö6
	Daha geç öğrenen öğrenciler için ek etkinlik hazırlamak	Ö4, Ö6
	Öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilere anlayışla yaklaşabilmek	Ö5, Ö6

Tablo 6’da görüldüğü gibi katılımcı görüşlerine göre ZYSC’si olan öğretmenlerin ebeveyn olarak karşılaştıkları durumların sınıf içi etkinlik ve uygulamalara yansımaları teması altında olumlu yansımalar alt teması oluşturulmuştur. Olumlu yansımalar alt temasında araştırmaya katılan tüm öğretmen ebeveynlerin ZYSC’yi fark edebildikleri şeklinde, Ö3, Ö5, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin konuları rahat basitleştirebildikleri, Ö1, Ö5, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin davranış problemi olan öğrencilere sabırla yaklaşabildikleri şeklinde olduğu belirlenmiştir. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“İçinde yaşadığım için ne olabileceğini az çok tahmin edebiliyorum. Çünkü iş başına gelmeyen ne olacak ki her çocuk böyle diyor ama ben içinde bulunduğum için otomatikman direkt çok rahat bir şekilde konuşabiliyorum, bu çocukta zihinsel bir sorun var diyebiliyorum o yüzden.” (Ö1)

“Şimdi tabi bizim seviyemiz çok aşağılarda olduğu için her şeyi böyle örneklen-direrek anlatma, alışkanlığı bende var. Ha işte bu benim yaratılışımdan mı yoksa çocuğumun durumuyla mı ilgili bilemiyorum. Ama her zaman karşımdakinin en iyi nasıl anlayacağını anlayabileceğimi düşünerek anlatmaya çalışırım. Bu da basitleştirme oluyor hani. Somutlaştırarak. Ama buna ihtiyacı olanların sayısı az mı? Kesinlikle değil. Hani bu bendeki işte istem dışı bir değişim farkındalık gibi herhalde.” (Ö3)

“Ve şu an anlayışım ve şeyim çok fazla. Toleransım yani çok fazla arttı. Kendi öğrencilerime karşı. Problem yaratan çocuklarda da aynı şekilde. Sabrım çok fazla artıyor.” (Ö5)

Olumlu yansımalar alt temasında ZYSC'lerinin mesleki davranışlarına olumlu yansımaları olarak Ö4 ve Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin daha geç öğrenen öğrenciler için ek etkinlikleri kolaylıkla hazırlayabildikleri, Ö5, Ö6 kodlu öğretmen ebeveynlerin öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilere anlayışla yaklaşabildikleri, Ö2 kodlu öğretmen ebeveynin; öğretim yöntem ve tekniklerinde daha donanımlı olduğu ve küçük yaş grubundaki sınıflara özel ilgi gösterebildiği, Ö4 kodlu öğretmen ebeveynin de özel öğrenme bozukluğu (disleksisi) olan çocukları hemen fark edebildiği şeklinde olduğu görülmüştür. Bu konudaki görüşleri içeren doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Ve ortaokula gelene kadar okuma yazma namuna hiçbir şey öğrenmeden gelmişler: Çünkü oturup bir şeye dikkatini yönlendiremiyorlar. Okul ortamına, sınıf ortamına adapte olamıyorlar. İşte onların seviyesine yakın ya da yapabileceği tarzda etkinlik planı getiriyordum.” (Ö4)

“Yani herhalde daha önceden bilemiyorum açık konuşayım. Belki çocuk olduğunu (öğrencilerin) bir yerden sonra unutuyorsun. Yani karşındakinin. Şimdi öyle değil. Çünkü kendi kızımda onu yap çalıştır, çalıştır, bir daha, cevap alama, çalıştır. Hani bir davranışı, kazanımı çok uzun, aylarca çalışıyoruz ya. O yüzden bu çocuklarda da olabiliyor yani. Benim sadece şeyim arttı. Negatif anlamda değil, pozitif anlamda anlayışım.” (Ö5)

“Her sınıfta mutlaka yavaş öğrenen, özel ilgi gerektiren öğrenciler oluyor. Zihinsel sorunu olan bir çocuğa sahip bir öğretmen, akademik yönden çocuğuna çeşitli yöntemlerle eğitim öğretim yaptığı için, sınıfında da bu özelliğe sahip bir öğrenciyle karşılaştığında diğer meslektaşlarına nazaran daha şanslı olabiliyor. Kısacası bu tür ebeveynler, sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda, öğretim yöntem ve stratejileri uygulamaya bakımından daha donanımlı olabilirler. Çünkü evde, pratikte sürekli bunları uyguladığı bir birey var.” (Ö2)

“İlkokul öğretmenliği yarı yarıya özel eğitim öğretmenliği gibi. Ben biraz böyle düşünüyorum. Küçük yaş grubu oldukları için birçok konuda özel ilgi gerekiyor.” (Ö2)

“Hemen fark ediyorum. Hatta benim şu an çalıştığım kurumda da özel yetenekliler seçiliyor. Ama bu özel yeteneklilerin de içerisinde işte disleksisi olan olabiliyor. Uygulama sırasında işte şunun disleksisi var, şunun davranış problemi var. Hemen gözüme batıyor. Yaşamsal olarak geliyor aslına bakarsanız biraz bunlar. Var yani evet etkisi var. Hemen fark ediyorum.” (Ö4)

Sonuç

Araştırmada ZYŞÇ'si olan öğretmen ebeveynlerin çocuklarının zihinsel yetersizlikleri nedeniyle karşılaştıkları sorunların sınıf içi etkinlik ve uygulamalara yansımalarının incelenmesi ve bu bağlamda karşılaştıkları sorunlara çözüm önerileri geliştirmek üzerinde durulmuştur. Araştırma sonucunda ZYŞÇÖÖE'lerin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunları çözme yöntemleri, öğretmen ebeveynlerin sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunları çözme yöntemleri ile zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan öğretmenlerin ebeveyn olarak karşılaştıkları sorunların sınıf içi etkinlik ve uygulamalara yansımaları on bir alt tema altında gruplandırılmıştır. Araştırmaya katılan ZYŞÇÖÖE'lerin mesleki davranışlarına ait bazı sonuçlar aşağıdaki gibidir.

- ZYŞÇÖÖE'lerin ders ve etkinlikler sırasında oluşan sınıf içerisinde problem sayılabilecek davranışlar konusunda ZYŞÇ'leri olduktan sonra daha sabırlı ve çözüm odaklı oldukları böylece sorunların kaynağına daha rahat inerek çözüme ulaştıkları araştırmada elde edilen sonuçlar arasındadır.
- ZYŞÇÖÖE'lerin sınıflarında bulunan ZYŞÇ'leri hemen fark edebildikleri ve özgül öğrenme güçlüğü gibi zihinsel yetersizlik içerisinde kabul edilmeyen fakat öğrencileri ve öğretmenleri olumsuz yönde etkileyen öğrenmeyi güçleştiren durumları da hemen fark edebildikleri araştırmada elde edilen sonuçlar arasındadır.
- Araştırmaya katılan ZYŞÇÖÖE'lerin ebeveyn olarak çocuklarının eğitimlerinde kullandıkları öğretim yöntem ve teknikler ile tüm konuları basitleştirerek ve somutlaştırarak anlatma yöntemlerini sınıf ortamına da taşıdıklarını bunun sonucu olarak öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerin ve özel ilgi gerektiren küçük yaş grubuna dahil öğrencilerin de eğitim-öğretim süreçlerine aktif katılımlarının kolaylaştığı araştırmada elde edilen sonuçlar arasındadır.
- ZYŞÇÖÖE'lerin ebeveyn olarak kullandıkları yöntem ve teknikleri sınıf ortamına uyarlamalarının geç öğrenen öğrenciler için de olumlu sonuçlandığını gözlemlediklerini belirterek evlerinde kendi çocuklarına uyguladıkları öğrenme etkinliklerinin geç öğrenen öğrenciler için ek etkinlik hazırlamalarını kolaylaştırdığını belirtmeleri de araştırmada ulaşılan sonuçlar arasındadır.
- ZYŞÇÖÖE'lerin mesleki yaşantılarında özellikle öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilere karşı daha anlayışlı ve daha sabırlı oldukları da araştırmada elde edilen diğer bir sonuçtur.

ZYŞÇ'si Olan Öğretmenlerin Ebeveyn Olarak Karşılaştıkları Sorunlara ve Çözüm Önerilerine İlişkin Tartışma Sonuç

ZYŞÇÖE'ler çocuklarının zihinsel yetersizliğine ve zihinsel yetersizlik türüne bağlı olarak pek çok sorunla karşılaşmaktadırlar. Bu araştırma sonuçlarına göre bu sorunların başında çocuklarının öz bakım becerilerindeki eksiklikler, anlama kavrama güçlükleri, iletişim sorunları, sosyalleşmede zorluklar, eğitim-öğretimdeki zorluklar, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarını karşılarken kendilerine zaman ayıramayışları gelmektedir. Alan yazına bakıldığında Kesici & Toy (2020), Pınar (2018), Aydın & Sönmez (2014) gibi birçok araştırma sonuçlarının da bu araştırma sonucunda elde edilen ZYŞÇÖE'lerin karşılaştıkları sorunlarla benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Araştırma sonucunda öğretmen ebeveynlerin çocuklarının zihinsel yetersizliklerinden kaynaklanan sorunları çözüme yöntemleri arasında sabırlı davranmaları, ZYŞÇ'leri için kendilerinden ödün vererek çocuklarına ayırdıkları zamanı artırmaları, çocuklarının zihinsel yetersizliğini kabullenmeleri, gerekli durumlarda tıbbi destek almaları ve ZYŞÇ'lerini eğitim yönünden desteklemeye çalışarak özel ders almalarını sağlamaya çalışmaları sayılabilir. Aslan & Kılıç (2022) çalışmalarında bu çalışmada sonucunda ulaşılan öğretmen ebeveynlerin çocuklarının zihinsel yetersizliğini kabullenmeleri sonucunun zıttı yönünde ebeveynlerin çocuklarının zihinsel yetersizliğini reddederek çocuklarının yaşadıkları sorunların kaynağı olarak çocuklarının derslerine giren öğretmenleri gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Kulakoğlu & Sarioğlu (2022) ise yaptıkları çalışmada ZYŞÇ'si olan ebeveynlerin çocuklarının yaşları ilerledikçe çözüm önerilerini genişletmeye başladıkları, zihinsel yetersizliği kabul evresine geçtikleri, çocuklarına kendilerinden ödün vererek vakit ayırdıkları sonuçlarına ulaşmışlardır. Hodes, Durà-Vilà & Dein (2010) de yaptıkları araştırma sonucunda ZYŞÇ'si olan ebeveynlerin bu durumla başa çıkabildikleri hatta bu durumu kayıp değil bir kazanç olarak gördükleri ve yaşamlarını buna göre şekillendirdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada elde edilen sonuçların Kulakoğlu ve Sarioğlu'nun (2022) ve Hodes vd.'nin (2010) elde ettiği sonuçları desteklediği görülmektedir.

ZYŞÇÖE'ler toplumun zihinsel yetersiz bireylere bakış açısından kaynaklanan; zihinsel yetersiz bireyleri toplumun dışlaması ZYŞÇ'si olan ailelerin toplum tarafından engellenmesi, zihinsel yetersizliğe sahip bireylere ön yargılı davranılması ve zihinsel yetersizliğe sahip bireylere zihinsel yetersizlikleri nedeniyle öğretilemeyen toplumsal kuralların toplum tarafından hoşgörüle karşılanmaması gibi pek çok sorunla karşılaşmaktadırlar. Hali hazırda çocuklarının zihinsel yetersizliğinden ötürü baş etmek zorunda oldukları pek çok sorunun yanında toplum tarafından da olumsuz durumlarla karşı karşıya bırakılan ZYŞÇÖE'lerin kendilerini toplum tarafından engellenmiş hissettikleri bu araştırma sonuçlarında yer aldığı gibi Eren & Doğan (2020)

tarafından yapılan araştırma sonuçlarıyla da desteklenmektedir. Bozkurt, Kumzağız & Kurtoğlu (2018) da çalışmalarında ZYSC'si olan ebeveynlerin sosyal anlamda desteklenmesi gerekliliğini ve sosyal anlamda desteklenmeyen ebeveynlerin yalnızlık duygusuna kapıldıkları sonucuna ulaşmışlardır. ZYSC'si olan ebeveynlerin toplumdaki destek almaları gerekirken bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre toplum tarafından ön yargılı bakış açısına maruz kaldıkları bu durumun onları yalnızlık duygusuna sürükleyerek içinde buldukları sorunlara bir yenisini eklediği görülmektedir.

Araştırma sonucunda ZYSCOÖE'lerin toplumun zihinsel yetersiz bireylere bakış açısından kaynaklanan sorunları çözme yöntemleri arasında ZYSC'yi sosyalleştirmeye çalışmak ve ZYSC'ler konusunda toplumu bilinçlendirmek amacıyla eğitmek bulunmaktadır. Güllüpinar (2013) yaptığı araştırma sonucunda ZYSC'si bulunan ebeveynlerin ZYSC'yi sosyalleştirmeye çalışarak toplumun ZYSC'ye bakış açısından kaynaklanan sorunları çözme çabalarının toplum tarafından maruz bırakıldıkları çeşitli söylemler sonucunda olumsuz yönde etkilendiği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç bu araştırma sonucunu da destekler niteliktedir.

ZYSCOÖE'lerin etkileşimde olduğu kurumlardan kaynaklanan sorunlardan bazıları: prosedürden kaynaklanan sorunlar, rehabilitasyonlardan kaynaklanan sorunlar ve okul idarelerinin olumsuz tutumlarından kaynaklanan sorunlardır. Bayram & Görkem (2019)'un yaptıkları çalışmada elde ettikleri sonuçlar da bu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. ZYSC'si bulunan ebeveynlerin geleceğe yönelik kaygı düzeylerinin yüksek olduğu ve karşılaşılan sorunların bu kaygı düzeyini artırdığı da Ankaralı ve diğerleri (2013) tarafından yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen sonuçlar arasında olmakla birlikte bu araştırma sonucunu da desteklediği görülmektedir.

Araştırma sonucunda ZYSCOÖE'lerin karşılaştıkları kurumlardan-görevlilerden kaynaklanan sorunları çözme yöntemleri arasında; kurumların birbirleri ile iletişim halinde olmasının sağlanması ve kurumlardan kaynaklanan sorunları iletebilecek bir çözüm mercininin olması bulunmaktadır. Türkiye'de zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin devam etmekte olduğu devlet okullarında yapılan çalışmaların daha çok akademik yönde olduğu bu durumun ise bir sorun olarak ele alındığı, özel eğitim kurumlarında ise daha çok kurumların fiziksel şartlarından kaynaklı sorunların olduğu sonucuna Mengi (2020) yaptığı çalışmada ulaşmıştır. Bu çalışmada ise zihinsel ZYSCOÖE'ler Mengi (2020) çalışmasında belirttiği sorunları çözebilmek adına kurumların birbirleri ile iletişim halinde bulunmaları gerektiğini hatta kurumlardan kaynaklanan sorunları iletebilecekleri bir mercininin de bulunmasının sorunların çözümü noktasında odak noktası olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmektedir.

ZYSC’si Olan Öğretmenlerin Sınıf İçi Etkinlik ve Uygulamalarda Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerilerine İlişkin Tartışma Sonuç

ZYSCOÖE’ler tıpkı diğer meslektaşları gibi sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda pek çok sorunla karşılaşmaktadırlar. Bu araştırmanın sonuçları arasında yer alan sorunlardan bazılarının öğrencilerden kaynaklanan sorunlar, bazılarının öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar bazılarının da eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlar olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan ZYSCOÖE’ler sorunlara buldukları çözüm yöntemlerinin de öğretmenlerin mesleki kabiliyetleri doğrultusunda ZYSC’leriyle karşılaştıkları sorunlarda uyguladıkları çözüm yöntemlerinin sınıflarına uyarlanması şeklinde olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin ders ve etkinliklere katılmak konusunda isteksiz olmaları, ailevi sorunları olan öğrencilerin bu sorunları sınıf ortamına taşıyarak eğitim-öğretimi olumsuz yönde etkilemeleri, eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlar ve ZYSCOÖE’lerin eve gittiklerinde çocukları ile ilgilenmek durumunda olmaları sonucu dinlenememeleri ve kendilerini sürekli yorgun hissetmeleri bu sorunlardan bazılarıdır. Alan yazın incelendiğinde Esen, Demir & Temel (2017) ve Ertürk (2022) çalışmalarının da bu araştırma sonuçlarını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Her ne kadar her sınıfın iklimi farklı olsa da karşılaşılan sorunlardan bazılarının başka araştırma sonuçlarıyla örtüşmesi de araştırma sonuçlarında dikkat çeken bir diğer husus olarak görülmektedir.

ZYSCOÖE’lerin sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda karşılaştıkları sorunlara buldukları çözüm önerilerinin başında soruna neden olan öğrenciye karşı sabırlı davranmak gelmektedir. Bir diğer çözüm önerisi ise ders akışını ve işleyişi bozan, öğretmenler ve arkadaşları tarafından sorunlu olarak tabir edilen öğrencilerin bu sorunlu etiketini ortadan kaldırmak konusunda hem sabırlı davranmak hem de bu öğrencilere destek olmak olarak görülmüştür. Araştırmaya katılan ZYSC’si olan öğretmenlerin ders ve etkinlikleri belirleme kriterleri arasında öğrenci düzeyine uygunluğun önemli bir yere sahip olduğu araştırma sonucu elde edilen sonuçlar arasında bulunmaktadır. ZYSCOÖE’lerin çocuklarının eğitimi sırasında buldukları çözüm yöntemlerini sınıf içerisinde etkinlik ve uygulamalarda gerekli olduğunu düşündükleri durumlarda uyguladıkları araştırmanın bir diğer sonucudur. ZYSCOÖE’lerin çocuklarının zihinsel yetersizliğinden kaynaklı sorunları öğretmenlik meslek hayatlarına taşımayarak bu durumun sonuçlarının sınıf içi etkinlik ve uygulamalara olumsuz anlamda yansımalarını engellemeleri araştırma sonuçlarından bir diğeridir.

ZYSCOÖE’lerin çocuklarının zihinsel yetersizliğinden kaynaklanan pek çok olumsuz durumu sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda karşılaştıkları sorunlarda olumluya çevirdikleri araştırma sonucunda görülmüştür. Örneğin zihinsel yetersizlik konu-

sunda çocuklarının zihinsel yetersizliğinden dolayı edindikleri bilgiler sayesinde sınıf ortamlarında karşılaştıkları zihinsel yetersizliğe ya da öğrenme güçlüğüne sahip olan fakat herhangi bir şekilde tespit edilmemiş öğrencilerin tespitinde ve ailelerinin bu konuda yönlendirmesinde ZYSC'si olan öğretmenlerin, ZYSC'leri bulunmadan önceki meslek hayatlarıyla karşılaştırmalarında farkındalıklarının ZYSCOÖE görüşlerine göre arttığı görülmektedir. Araştırma sonucunda ZYSC'si olan öğretmenlerin öğrencilerine gösterdikleri sabrın, ZYSC'leri olduktan sonra arttığı, empati duygularında olumlu yönde gelişmeler olduğu görülmüştür. Sınıf içi etkinlik ve uygulamalarda arkadaşları ve diğer öğretmenler tarafından "sorunlu" etiketi almış çocukların sorunlarını çözebilmek noktasında ZYSCOÖE'lerin öğrencilere desteklerini artırdıkları, aslında olumsuz gibi gözükken ebeveynlik tecrübelerinin mesleki hayatlarında olumlu yansımalara dönüştüğü araştırma sonucunda görülmüştür.

Öneriler

1. ZYSCOÖE'lerin karşılaştıkları sorunların başında meslek yaşantıları dışındaki tüm vakitlerini çocuklarına ayırmaları geldiğinden ebeveynlerin kendilerine vakit ayırmalarına olanak tanıyacak ve çocuklarını da gönül rahatlığı içerisinde belli zaman dilimlerinde planlama esasına dayalı bırakabilecekleri kurumlar kurulabilir.

2. Sosyalleşmeleri oldukça zor olan ve zaman alan ZYSC'ler için sosyalleşmelerine olanak sağlayabilecek etkinliklerin belli aralıklarla düzenlenmesi sağlanabilir.

3. Zihinsel yetersizliğinin yanında çeşitli fiziksel engellere de sahip çocukların fizik tedavi gibi devlet eliyle desteklenen tıbbi yardımların süreleri uzatılabilir.

4. ZYSCOÖE'lerin çocuklarını özel ders ile de desteklemeye çalıştıkları göz önünde bulundurularak ZYSC'lerin okul dışında devam ettikleri rehabilitasyonlarda aldıkları ders saati sayıları artırılabilir.

5. ZYSCOÖE'lerin çocuklarının eğitimi sırasında uyguladıkları eğitim öğretim yöntemlerinden sınıflarına uyarlayarak olumlu sonuçlar aldıklarını meslektaşlarıyla paylaşmaları sağlanarak diğer öğretmenlerin de bu uygulamalardan haberdar olmaları sağlanabilir.

6. Araştırmada çocuğunun zihinsel yetersizliğe sahip olduğunu öğrenen ailelerin geçirdiği aşamalardan kabul ve uyum aşamasına geçmiş ebeveyn öğretmenlerden elde edilen bulgular kullanıldığından henüz bu aşamaya geçememiş ebeveyn öğretmenlerin mesleki davranışları da araştırılabilir.

7. Araştırma ZYSC'si olan ve Düzce İl Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev yapmakta olan 6 öğretmenden elde edilen bulgular doğrultusunda şekillenmiştir. Katılımcı sayısı ve kapsamı genişletilebilir, yeni, daha kapsamlı araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akkaş, G., ve Coşkun, Y. (2009). Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile sosyal destek algıları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 10(1), 1-24.
- Altınok, V. (2021). Farklı eğitim kademelerindeki öğretmenlerin görev ve sorumluluklarına ilişkin algıları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(1), 441-475.
- Ankaralı, H., Budak, S., Cangür, Ş., Cican, G., Çoban, S., İpekçi, E., . . . Mazhar, K. (2013). Düzce ilinde bedensel ve/veya zihinsel engelli bireylere sahip ailelerin toplumsal yaşama katılmalarının karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Aslan, H., ve Kılıç, D. (2022). Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin tespitinde yaşanan sorunlar. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi (ULED)/ International Journal of Leadership Training (IJOLT)*, 6(2), 1-17.
- Aydın, A., ve Sönmez, O. İ. (2014). Zihinsel yetersizliği olan çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların sosyal becerilerine etkisi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal Of Education Faculty)*, 11(1), 149-168.
- Aykara, A., ve Bülent, Ş. (2018). Görme engelli ve zihinsel engelli çocuğu olan ailelerde öfke yönetiminin karşılaştırılması. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 29(1).
- Bayram, S., ve Görkem, A. (2019). Zihinsel yetersizliğe sahip çocukların annelerinin yaşadıkları güçlükler ve başa çıkma stratejileri hakkındaki görüşleri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27-30.
- Bozkurt, Y., Kumzağız, H., ve Kurtoğlu, E. (2018). Zihinsel engelli öğrencilerin ailelerinin gereksinimlerinin belirlenmesi. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-9.

- Craing, E. M., Ferguson, D. L., Ferguson, P. M., Noll, S., Schaloc, R. L., Smith, D., and Wickham, P. (2013). An evolution of meaning, understanding, and public perception. In Wehmeyer M.L., *Excerpted from the Story of intellectual disability* (ss. 1-19). Brookes Publishing.
- Çelebioğlu, A., ve Metin Karaaslan, M. (2018). Engelli çocuğu olan ebeveynlerin psikolojik durumları ile bakım yükünün değerlendirmesi. *Researcher: Social Science Studies*, 6(2), 188-200.
- Çitil, M., ve Doğan, İ. (2019). Engelli çocuğu olan ailelerin yapısı ve toplumsal ilişkilerinin belirlenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (43).
- Eren, G., ve Doğan, U. (2020). Zihinsel engelli çocuğa sahip babaların stres düzeyleri ve stresle başa çıkma yöntemlerinin incelenmesi: Karma desenli bir çalışma. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 01-21.
- Ertürk, R. (2022). Öğretmenlerin sınıf yönetimine yönelik algıları: Nitel bir analiz. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 52-75.
- Esen, Y. D., Demir, E., ve Temel, F. (2017). Türkiye’de öğretmenlerin karşılaştıkları mesleki sorunların ikili karşılaştırma yöntemi ile ölçeklenmesi. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 8(1), 47-62.
- Güldenöglü, B., ve Kargın, T. (2012). Karşılıklı öğretim tekniğinin hafif derecede zihinsel engelli öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri üzerindeki etkililiğinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 13(1), 17-34.
- Güllüpinar, F. (2013). Toplumsal ilişkiler kısıncında zihin engelli olma bireyler ve aile yapıları: Eskişehir’de engelli ailesi hakkında sosyolojik bir alan çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 24(1).
- Hodes, M., Durà-Vilà, G., and Dein, S. (2010). Children with intellectual disability: A gain not a loss: Parental beliefs and family life. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 15(2), 171-184. <http://www.sagepub.co.uk/journalsPermission.nav> DOI: 10.1177/1359104509341009

- Kara, B. (2017). Dünyada ve Türkiye’de zihinsel engellilerde eğitim. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 277-288.
- Kesici, İ., ve Toy, A. B. (2020). Özel gereksinimli çocuğu olan annelerin eğitim ihtiyaçları. *İleri Eğitim Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 61-93.
- Klang, N., Kerstin, G., Gunilla, L., and Claes Nilholm, S. (2020). Instructional practices for pupils with an intellectual. *International Journal of Disability*, 67(2), 151-166. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2019.1679724>
- Köşgeroğlu, N., ve Mert Boğa, S. (2011). Yaşam akitvitelerine dayalı hemşirelik modeli (YADHM)’ne göre zihinsel engelli bireylerin sorunları ve hemşirelik. *Maltepe Üniveristesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 4(1).
- Kulakoğlu, O., ve Sarıoğlu, E. (2022). Zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan ebeveynlerin umut durumlarının incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 4(2), 353-372. <https://doi.org/10.47793/hp.1101087>
- Mengi, A. (2020). Engelli bireylerin gözüyle özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki eğitim duurmlarının incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 19-33.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2021). *Zihinsel Yetersizliği Olan Bireyler Aileler İçin Rehber Kitapçık*. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Pınar, E. (2018). Özel eğitime gereksinimi olan zihinsel engelli çocukların annelerinin başa çıkma becerileri ile psikolojik dayanıklılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi [*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*]. Haliç Üniversitesi.
- Sarı, H. (1996). Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerde aile yüklenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Dergisi*, 11(2), 1-7.
- Sünbül, A. M. (1996). Öğretmen niteliği ve öğretimdeki rolleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 8(8), 597-6085.

Şener, Ö., & Şevin, Y. (2021). Zihinsel engelli ve normal gelişim gösteren bireylerin ailelerinin yaşam doyumları ve umutsuzluk durumlarının karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 1-10. <https://doi.org/10.48066/kusob.868506>

Şimşek, H., ve Yıldırım, A. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.

Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni*.